27/10/2020

Αφιέρωμα στον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Ιάκωβο

/ Ορθόδοξες Προβολές

Ιερά Μονή Οσίου Μελετίου Κυθαιρώνος .
1/9/1952

Τριάντα έξι (36) χρόνια πέρασαν από την κοίμηση του Μακαριστού πρώτου Μητροπολίτου & Προέδρου Αττικής, κυρού Ιακώβου Βαβανάτσου (25 Οκτωβρίου 1984) και η Ιερά Μητρόπολη Κηφισίας του αποτίει φόρο τιμής, κάνοντάς του ένα σπουδαίο αφιέρωμα.

Ο Αρχιεπίσκοπος πρώην Αθηνών και πάσης Ελλάδος Ιάκωβος (κατά κόσμον Γεώργιος) **Βαβανάτσος** (Γαλαξίδι, 22 Ιουνίου 1895 – Σαλαμίνα, 25 Οκτωβρίου 1984) **υπήρξε ένας από τους πλέον σημαίνοντες και αμφίλεκτους Ιεράρχες της Εκκλησίας της Ελλάδος μέσα στον 20ο αιώνα**. Διετέλεσε πρώτος Μητροπολίτης Αττικής και Μεγαρίδος, Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος και Πρόεδρος της Μητροπόλεως Αττικής.

Η προσωπική του πορεία υπήρξε παράλληλη της ιστορίας της ελλαδικής Εκκλησίας από τη δεκαετία του 1930 έως και τα μέσα της δεκαετίας του 1970. Προοδευτικός και ρηξικέλευθος ιεράρχης βρέθηκε αντιμέτωπος με τις δύο μεγάλες δικτατορίες της 4ης Αυγούστου και της 21ης Απριλίου και διώχθηκε από τα στελέχη τους. Την περίοδο της Κατοχής ανέπτυξε πολυποίκιλη δράση εθνική και ανθρωπιστική ενώ και κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο κατάφερε να άρει την ποιμαντική του προσπάθεια πάνω από τις διαχωριστικές πολιτικές γραμμές. Η υπόθεση της εκλογής και της πτώσης του από τη θέση του προκαθημένου της Εκκλησίας της Ελλάδος υπήρξε μίγμα παρασκηνιακής δράσης πολιτικών, εκκλησιαστικών και παρεκκλησιαστικών παραγόντων. Παρά την αμφισβήτηση, που δέχθηκε στο σύντομο διάστημα της παραμονής του στον αρχιεπισκοπικό θώκο και την έντονη κριτική και πολεμική, που του ασκήθηκε πριν και μετά την παραίτησή του, παρέμεινε σημείο αναφοράς των εκκλησιαστικών εξελίξεων έως και τη Μεταπολίτευση.

Γέννηση – Σπουδές

Γεννήθηκε στο Γαλαξίδι Παρνασίδας στις 22 Ιουνίου 1895 και ήταν ο τρίτος γιός του ναυτικού Κωνσταντίνου Βαβανάτσου και της Παρασκευής Ανατσίτου. Φοίτησε στο δημοτικό σχολείο και το σχολαρχείο Γαλαξιδίου και από μικρή ηλικία συμμετείχε ενεργά στη λατρευτική ζωή της τοπικής εκκλησίας προσκολλώμενος στο θείο του ιερέα Νικόλαο Σκουτεράκο.

Ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στο Γυμνάσιο του Πειραιά, εισήλθε στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και στη συνέχεια στη Νομική.

Εισαγωγή στον Ιερό Κλήρο

Διάκονος χειροτονήθηκε το 1918 από το Μητροπολίτη Φθιώτιδος Ιάκωβο Παπαϊωάννου. Μετά την εκλογή ως Αρχιεπισκόπου Αθηνών του Χρυσοστόμου Παπαδόπουλου στα 1923, προσελήφθη ως διάκονός του με το οφίκιο του Μεγάλου Αρχιδιακόνου. Τρία χρόνια αργότερα χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και προχειρίστηκε Αρχιμανδρίτης από το Μητροπολίτη Καρυστίας Παντελεήμονα Φωστίνη αναλαμβάνοντας, ταυτόχρονα, καθήκοντα Γραμματέα της Αρχιεπισκοπής Αθηνών, του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και του Επισκοπικού Δικαστηρίου. Το 1931 διορίστηκε Πρωτοσύγκελος της Ι. Αρχιεπισκοπής.

Στις 11 Ιανουαρίου 1935 χειροτονήθηκε Επίσκοπος Χριστουπόλεως, Βοηθός Επίσκοπος του Αρχιεπισκόπου Αθηνών, διατηρώντας παράλληλα τη θέση του Πρωτοσυγκέλου. Κατά το μεγαλύτερο μέρος της δωδεκαετίας 1923 – 1935 είχε επωμισθεί τη διοικητική σπουδή και οργάνωση της Αρχιεπισκοπής, έργο στο οποίο διακρίθηκε μεριμνώντας για την τελετουργική ομοιομορφία, την ευταξία και τη μόρφωση των κληρικών και την εύρυθμη λειτουργία των ενοριών. Για αυτούς τους σκοπούς οργάνωσε το 1932 το πρώτο Εφημεριακό Συνέδριο στις αίθουσες του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός, συνέστησε Πειθαρχικό Συμβούλιο από πρεσβυτέρους και ενίσχυσε το θεσμό των ιερατικών συνάξεων.

Η δράση του ως Μητροπολίτης Αττικής & Μεγαρίδος

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1936 εξελέγη από την Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος Μητροπολίτης της νεοπαγούς Μητρόπολης Αττικής και Μεγαρίδος, η οποία δημιουργήθηκε σε αποσπασθέν έδαφος της υπερμεγέθους τότε αρχιεπισκοπικής περιφέρειας. Μετά το θάνατο του Αρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου στις 23 Οκτωβρίου 1938 στήριξε την υποψηφιότητα του Μητροπολίτη Κορίνθου Δαμασκηνού Παπανδρέου έναντι αυτής του Μητροπολίτη Τραπεζούντος Χρυσάνθου Φιλιππίδη. Η εκλογή Δαμασκηνού ακυρώθηκε με πολιτικές παρεμβάσεις της κυβέρνησης Μεταξά και με αριστίδην Σύνοδο επιτεύχθηκε η ανάδειξη του Χρυσάνθου ως

προκαθημένου. Ο Ιάκωβος θεωρήθηκε από το καθεστώς και τη νέα εκκλησιαστική ηγεσία ανεπιθύμητος και τα όρια της Μητρόπολής του συρρικνώθηκαν στην περιοχή των Μεγάρων. Η επαναφορά των κανονικών ορίων έγινε μετά την παύση του Χρυσάνθου και την ανάληψη της αρχιεπισκοπίας από το Δαμασκηνό το 1941.
Η ποιμαντική δράση του Ιακώβου ως Μητροπολίτη Αττικής και Μεγαρίδος έκανε την επαρχία του πρότυπο διοικητικής, οργανωτικής και πνευματικής δράσης για όλες τις άλλες μητροπολιτικές επαρχίες του ελλαδικού χώρου. Ο ίδιος έδωσε απ' αρχής βάρος στην επιμόρφωση του εφημεριακού κλήρου με σκοπό την άσκηση της διακονίας του με όσο το δυνατό αρτιότερο τρόπο. Στο πλαίσιο αυτό ίδρυσε προπαρασκευαστική σχολή για μετεκπαίδευση των εφημερίων και προήγαγε το θεσμό των ανά έτος ιερατικών συνάξεων. Το 1953 εξέδωσε και το έργο του "Ποιμαντικαί Υποδείξεις", ένα οδηγό ποιμαντικής πρακτικής.

Στον τομέα της πνευματικής καθοδήγησης και στήριξης της νεολαίας προέβη, ιδιαίτερα μετά την Απελευθέρωση, σε σειρά καινοτόμων ενεργειών. Ίδρυσε ομίλους νέων με την επωνυμία "Οδοιπόροι της ζωής", οι οποίοι μέσω της διδασκαλίας και του διαλόγου προσπαθούσαν να βοηθήσουν τους νέους, που συμμετείχαν, στη διευκρίνιση μίας σαφούς εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητας. Σε αυτό το εγχείρημα συνέπραξαν εκατοντάδες νέοι από όλες τις περιοχές της Αττικής. Επιπλέον ίδρυσε τις πρότυπες εκκλησιαστικές κατασκηνώσεις της Ελευσίνας, που λόγω της άρτιας οργάνωσής τους χρησιμοποιήθηκαν και από την πολιτεία. Με αυτή του την προσπάθεια περιέθαλψε ικανό αριθμό παιδιών της δοκιμαζόμενης γενιάς της Κατοχής. Το 1947 η Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος έθεσε υπό την αιγίδα της το όλο νεανικό έργο της Μητρόπολης Αττικής, προβάλλοντάς το σαν πρότυπο.

Τέλεση Δεήσεως στο Ηρώο Κηφισιάς
28-10-1958

Πεδία ενεργειών του Ιακώβου υπήρξαν, ακόμη, η ίδρυση και η οργάνωση μοναστικών κοινοτήτων. Κατά την ποιμαντορία του δημιουργήθηκαν, αναπαλαιώθηκαν ή ενισχύθηκαν πολλές μονές ενώ συνάμα βοηθήθηκε και η στελέχωσή τους. Ιδιαίτερα στον τομέα του γυναικείου μοναχισμού παρατηρήθηκε ακμή όχι μόνο σχετική με την προσέλευση μοναζουσών και την πληθυσμιακή αύξηση των μονών αλλά και την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών.
Στην περίοδο της Κατοχής και του Εμφυλίου Πολέμου

Με την έναρξη του ελληνο – ιταλικού πολέμου ο Ιάκωβος κινητοποίησε το δυναμικό της Μητρόπολης Αττικής με σκοπό την προσφορά βοήθειας προς τους Έλληνες στρατιώτες του μετώπου και τα άπορα παιδιά. Οι καλόγριες των γυναικείων μοναστηριών ανέλαβαν την κατασκευή πλεκτών που αποστέλλονταν στους στρατιώτες για την αντιμετώπιση των δύσκολων καιρικών συνθηκών και ταυτόχρονα γυναικείες και ανδρικές μονές φιλοξενούσαν παιδιά με πρόβλημα επισιτισμού και διαβίωσης.

Στην ίδια γραμμή συνέχισε και την περίοδο της Κατοχής, κινούμενος, όμως, πλέον πιο δυναμικά και δρώντας εντονότερα ως κορυφαίος θρησκευτικός λειτουργός του καταπιεζόμενου και αγωνιζόμενου λαού. Οι πράξεις του ευρύνονταν από την οργάνωση φιλόπτωχων ταμείων και της "Κοινωνικής Αλληλεγγύης" μέχρι τη συνεχή προσωπική παράσταση προς τους κατακτητές για την απόλυση κρατουμένων ή τη διάσωση μελλοθανάτων. Ακόμη βοήθησε τη φυγάδευση και την απόκρυψη αντιστασιακών, παρενέβη δραστικά στην αποτροπή της πυρπόλησης των πόλεων Βίλλια, Μέγαρα, Μαρκόπουλο και Μαραθώνα και της εκτέλεσης κατοίκων τους.

Ο ίδιος διηγείτο αργότερα: "Η Μητρόπολίς μας παρέμενεν ανοικτή ημέραν και νύκτα παντί τω αιτούντι. Το τηλέφωνον του «επισκόπου» ήτο εις την διάθεσιν των πάντων. Όλη η Κηφισιά, όλη η Αττική και πλείστοι εκ των εν Αθήναις ευρισκομένων, βέβαιοι όντες ότι θα εύρουν λόγον παρηγορίας και συμπαράστασιν και παράστασιν ημών ενώπιον των κατακτητικών αρχών κατέφευγον εις την Μητρόπολιν. Χώροι του Μητροπολιτικού Οίκου εχρησίμευον ως καταφύγια των διωκομένων υπό των κατακτητών... Η Μητρόπολις της Κηφισιάς ουδέποτε εγνώρισε «κλειδαριάν» και σιωπήν. Συνοδοιπορεί μετά των θρηνούντων. Ο «Δεσπότης» είναι ιεράρχης διά τον λαόν του."

Στο διάστημα του Εμφυλίου Πολέμου βρέθηκε συχνά σε ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ των δύο πλευρών. Προσπάθησε να μη χρωματιστεί πολιτικά τηρώντας ίσες αποστάσεις και συνεπή στάση εκκλησιαστικού ταγού, θεωρώντας τους αντιμαχόμενους πνευματικά παιδιά του. Και σε αυτή τη φάση προέταξε το κύρος του υπουργήματος και της προσωπικότητάς του ώστε στο μέτρο των δυνατοτήτων του να βοηθήσει να αποφευχθούν εκτελέσεις και συρράξεις.

Σημειώνει για την προσωπική του στάση στον Εμφύλιο: "Και πάλιν οι συλλήψεις και οι εκτελέσεις των αντιπάλων. Η αντιπαλία, η διαμάχη δια τον Ιεράρχην αλλάσσει πρόσωπον. Η ουσία παραμένει η ιδία. Και πάλιν τα τέκνα του Θεού συλλαμβάνονται και πάλιν η εικών του Θεού ατιμάζεται τόσον εις το πρόσωπον του διώκτου, όσον και του διωκομένου. Διά τον Ιεράρχην όλοι, εν προκειμένω, οι Έλληνες είναι τέκνα

του.”

Η διοικητική πείρα και η υψηλή θεολογική κατάρτιση, οι οποίες χαρακτήριζαν τον Ιάκωβο, ήταν τα στοιχεία που συνέβαλλαν ώστε μεταπολεμικά να αναλάβει εναργέστερη συμμετοχή στην επίλυση προβλημάτων της ευρύτερης ελλαδικής εκκλησιαστικής διοίκησης και να αναχθεί σε έναν από τους βασικότερους παράγοντες της Ιεραρχίας. Υπό την πνευματική του καθοδήγηση βρέθηκε μία αρκετά μεγάλη ομάδα νεότερων αρχιερέων και ιερέων με βασικά γνωρίσματα την προοδευτική σκέψη σχετικά με την εκκλησιαστική διοίκηση και οργάνωση και την αντίθεση προς τη δράση των ισχυρών, τότε, παρεκκλησιαστικών σωματείων. Ο Ιάκωβος αποκαλούσε αυτού του είδους τα σωματεία “προτεσταντισμό ελληνικής εμπνεύσεως”.